

Majandus- ja infotehnoloogiaministri 26. juuni 2024. a määruse nr 20 „Teadus- ja arendustegevuse toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 1 alusel.

Eelnõus tehtavate muudatustega:

- seotakse toetuse andmise eesmärk teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse (edaspidi *TAKS*) § 13 lõike 1 punktis 1 sätestatud ministeeriumide kohustusega arvestada teadus- ja arendustegevuse korraldamisel evalveerimiste tulemusi; jäetakse välja konkreetsed valdkonnad, milles taotlusi saab esitada;
- kaotatakse projekti põhitäitja ja vastutava täitja rollid;
- sätestatakse, et projektis osalev partneri töötaja peab vastama täitja määratlusele.

Ülejäänud muudatustega tehakse määruses tehnilisi parandusi.

Määruse ja seletuskirja koostasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi *MKM*) strateegiaosakonna välisvahendite õiguse nõunik Cyrsten Rohumaa (cyrsten.rohumaa@mkm.ee, 631 3609), teadmusjuhtimise valdkonna juht Külliki Tafel-Viia (kylliki.tafel-viia@mkm.ee, 625 6478) ja analüütik Karel Lember (karel.lembur@mkm.ee, 625 6402). Määruse juriidilise ekspertiisi tegi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Gerly Lootus (gerly.lootus@mkm.ee, 639 7652). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Inge Mehide (inge.mehide@justdigi.ee, 5366 8522).

2. Määruse muudatuste sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmekümnest punktist.

Punktiga 1 muudetakse § 1. Lõikest 1 jäetakse välja MKM-i valitsemisala konkreetsed vastutusvaldkonnad, sest need on pidevas muutumises, ning märgitakse, et toetuse andmisel arvestatakse TAKS-i § 13 lõike 1 punktis 1 sätestatud kohustusega arvestada teadus- ja arendustegevuse ning selle finantseerimise korraldamisel evalveerimiste tulemusi ning nendega kaasnevaid hinnanguid ja soovitusi.

TAKS-i § 3 lõike 1 kohaselt on teadus- ja arendusasutuse põhitegevus alusuuringute ja rakendusuuringute tegemine ning arendustegevus ja vastavate teadmiste levitamine; asutuse liikmeskonda kuuluvad akadeemilised töötajad ning teised teadus- ja arendustegevusega seotud töötajad. Evalveerimise kaudu on seatud teaduse kvaliteedi miinimumstandard, millest riik teadus- ja arendustegevuse finantseerimisel lähtub. Kuigi muudetava määruse alusel taotletakse toetust voorupõhiselt ning rahastatakse parimaid projekte, näitab evalveerimise olulisust ka asjaolu, et TAKS-i § 3 lõike 2 kohaselt võivad teadus- ja arendustegevuseks riigieelarvest

finantseerimist taotleda vaid sellised teadus- ja arendusasutused, kelle teadus- ja arendustegevus on vähemalt ühes valdkonnas positiivselt evalveeritud. Toetuse andmise eesmärk on projektidega toetada kõrgetasemelist teadus- ja arendustegevust MKM-i valitsemisala vastutusvaldkondades. Toetuse andmise eesmärk ei ole mitte ainult MKM-i vastutusvaldkondadega seotud uuringute tellimine, vaid ka teadlaste järelkasvu soodustamine MKM-i vastutusvaldkondades. Projektide teadusliku kõrgetasemelisuse tagab, et projekti meeskonnas on arvestataval hulgal teadus- ja arendustöötajaid ning vähemalt doktoriõppes õppivaid isikuid.

Partnerina võivad osaleda eraõiguslikud juriidilised isikud, kes ei kvalifitseeru teadus- ja arendusasutuseks. Arvestades, et meede on suunatud teadus- ja arendustegevuse toetamisele, on selliste partnerite abikõlblike kulude mahtu piiratud 30 protsendini eraldatud toetuse summast. Seega on tagatud ka teadus- ja arendusasutuseväliste isikute juurdepääs, omandamiseks või suurendamiseks pädevust MKM-i vastutusvaldkondadega seotud uuringute tegemisel. Kuna fookus on teadus- ja arendustegevuse toetamisel, jääb projektide elluviimisel aga peamine roll positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustele.

Paragrahvi 1 lõike 2 kohaselt esitatakse toetuse taotlemise, määramise ja kasutamise seotud teave ja dokumendid ning toimetatakse need elektrooniliselt kätte Eesti Teadusinfosüsteemi (edaspidi *ETIS*) kaudu. Nimetatud tegevused hõlmavad ka taotluse hindamisega seotud teavet ja dokumente. Nimetatud infosüsteemi kaudu ei toimetata kätte toetuse tagasinõudmise otsust.

Paragrahvi 1 täiendatakse lõikega 3, mille kohaselt toimetatakse toetuse tagasinõudmise otsus ja otsus ja toetuse tagasinõudmise ajatamise otsus elektrooniliselt kätte toetuse saaja elektronposti aadressile, sest ETIS-e kaudu ei ole võimalik neid dokumente kätte toimetada.

Punktiga 2 muudetakse § 2 punkti 3 ning sätestatakse, et partneri töötaja osaleb projektis täitjana. Võrreldes kehtiva määrusega peab töötaja nüüdsest olema teadurina töötav doktorant. Nagu varemgi, võib töötaja olla ka doktorikraadi või sellele vastava kvalifikatsiooniga teadus- ja arendustöötaja.

Punktidega 3 ja 4 muudetakse § 2 punkte 4 ja 7, millega jäetakse määrusest välja terminid „põhitäitja“ ning „vastutav täitja“. Edaspidi määruse tähenduses täitjaid ei eristata. Projektis peab osalema vähemalt üks täitja määratlusele vastav isik. Aastal 2024 toimunud vooru kogemusest lähtudes on muudatus vajalik, kuna selgus, et erinevate täitjate olemasolu tegi hindamisprotsessi keerukamaks. Kuna kehtivas määruses sätestatud põhitäitja ning vastutava täitja määratluse vahel väga olulist vahet ei ole, piisab, et projektis osaleb eelnõus määratletud täitja, kes vastab määruse seni kehtinud redaktsiooni § 2 punktis 7 vastutavale täitjale esitatud nõuetele.

Punktiga 5 jäetakse §-st 6 välja konkreetsed valdkonnad. Muudatuse vajalikkust on selgitatud eelnõu punkti 1 selgituste juures. Toetatavate tegevuste elluviimine ei eelda iseenesest teadus- ja arendusasutuse evalveeritust, oluline on, et tehtud uuringud on kooskõlas TAKS-is sätestatuga. Praktikas siiski pigem ei suudeta uuringuid nõuetekohaselt teha, kui meeskonnas ei ole vähemalt kõrgharidustaseme kolmanda astme õppele vastavaid isikuid. Eelnõu punktide 1 ja 7 juures on selgitatud, miks nõutakse, et taotleja oleks positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutus.

Punktiga 6 tehakse § 8 lõikes 5 n-ö tehniline muudatus, mis on tingitud § 2 punkti 3 muutmisest, milles esitatud lühend „TA-asutus“ tähistab Eestis positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutust.

Punktiga 7 muudetakse § 9 lõiget 1, milles tehakse eelnõu punktis 6 kirjeldatud n-ö tehniline muudatus. Lisaks nähakse ette, et taotleja töötaja osaleb projektis täitjana, mitte vastutava täitjana. Muudatus on tingitud määruse § 2 punkti 7 muutmisest.

Paragrahvi 9 lõiget 1 sisuliselt ei muudeta. Taotleja peab jätkuvalt olema Eestis positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutus. Nõue on kooskõlas TAKS-i § 13 lõike 1 punktiga 1, mille kohaselt peavad ministriumid teadus- ja arendustegevuse riiklikul korraldamisel arvestama evalveerimiste tulemusi ning nendega kaasneva hinnanguid ja soovitusi. Eestis positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutuse keskkond tagab teadus- ja arendustegevuse toimimiseks vajaliku protsessi- ja kvaliteediraamistiku. Kui projekti viib ellu positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutus, tagatakse sellega ettevõtmise kõrge teaduslik tase ning soodustatakse ka järelkasvu MKM-i vastutusvaldkondades.

Punktiga 8 tehakse § 10 lõikes 2 n-ö tehniline muudatus, mille kohaselt avaldatakse taotlusvorm ETIS-es, mitte Eesti Teadusagentuuri veebilehel. Ka taotlus esitatakse ETIS-e keskkonnas.

Punktiga 9 tehtav § 10 lõike 3 punkti 5 muudatus on seotud määruse § 2 punkti 4 kehtetuks tunnistamise ja punkti 7 muutmisega. Enam ei määratleta põhitäitjat ja vastutavat täitjat, seega märgitakse taotluses andmed projekti elluviimises osalevate taotleja ja partneri töötajate või neile võlaõigusliku lepingu alusel teenust osutavate füüsiliste isikute kohta.

Punktiga 10 muudetakse § 12 lõiget 3 ning sätestatakse, et toetuse taotleja ei tohi alustada projekti tegevusi ega võtta nende elluviimiseks kohustusi enne taotluse rahuldamist. Muudatus on vajalik, et säästa taotlejat tegevustest ja kulutustest, mida ta poleks teinud ega võtnud, kui taotlust ei oleks rahuldatud.

Punktiga 11 tunnistatakse § 19 punkt 3 kehtetuks seoses määruse § 2 punkti 4 kehtetuks tunnistamise ja punkti 7 muutmisega.

Punktiga 12 muudetakse § 25 lõike 1 punkti 2, lähtudes eelnõu punktiga 1 määruse § 1 lõikes 1 tehtud muudatusest.

Punktiga 13 kehtestatakse rakendussäte, mille kohaselt osalevad nende projektide elluviimises, mille kohta rahuldati taotlus enne eelnõu määrusena jõustumist, jätkuvalt põhitäitja ja vastutav täitja, ning toetuse saajal on õigus mõjuval põhjusel määrata projektile uus põhitäitja või vastutav täitja. See võib osutada vajalikuks, kui nimetatud isik näiteks töölepingu üles ütleb. Rakendussäte tagab, et pooleliolevas projektis peab ka partneri töötaja olema doktorikraadiga, sellele vastava kvalifikatsiooniga teadus- ja arendustöötaja või doktorant. Eelnõu ei esita partneri töötajale enam nimetatud nõudeid. Kõnealuse määruse muutmise ajal toetuse taotlusi vastu ei võeta ning kõigi esitatud taotluste suhtes on otsused tehtud määruse seni kehtinud redaktsiooni alusel. Kuna toetatud projektides tehakse uuringuid ja eksperimentaalarendust

majandus-, digi- ja töövaldkonnas, siis tuleb lõpparuandes esitada ka panus nimetatud valdkondadesse elluviidavate projektide taotlustes sõnastatu kohaselt.

3. Määruse vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse muudatuste mõju

Määruse muudatused on eelkõige tehnilist laadi ja eelnõuga ei kaasne määruses põhimõttelisi muudatusi.

Määrusest eemaldatakse loetelu konkreetsetest valdkondadest, milles on võimalik taotlusi esitada. Selle põhjuseks on asjaolu, et ministeeriumi vastutusvaldkonnad võivad aja jooksul muutuda. Nii tagatakse määruse paindlikkus ja välditakse vajadust määrust iga vastutusvaldkonna muudatuse korral uuesti muuta.

Samuti kaotatakse projekti põhitäitja ja vastutava täitja rollid. Praktikas on ilmnunud, et põhitäitja võib olla näiteks eksternõppes (mitte aktiivne üliõpilane) ja vastutav täitja võib töötada hoopis teadlasena. Vältimaks ebavajalikku kitsendamist, jääb edaspidi alles vaid üks roll – täitja, kellelt oodatakse samasugust pädevust ja samade tingimuste täitmist, mis kehtisid varem vastutavale täitjale.

Tagasinõudmise otsused edastatakse nüüdsest toetuse saaja e-posti aadressile, kuna neid ei ole tehnilistel põhjustel võimalik ETIS-e kaudu edastada.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulutused ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse muudatuste rakendamisega ei kaasne otseseid kulusid riigieelarvele.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Määruse kooskõlastamine

Määrus esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile (edaspidi *HTM*) ning Rahandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Teadusagentuurile.

Rahandusministeerium ning HTM kooskõlastasid eelnõu vaikimisi.

Määruse muutmise eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi kaudu kooskõlastamiseks esmakordselt 28. aprillil 2025.a. HTM ei kooskõlastanud eelnõud põhjusel, et määruse § 9 lõikest 1 kaotati nõue, mille kohaselt peab taotleja olema Eestis positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutus.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium nõustus HTM-i põhjendustega ning jättis kõnealuses eelnõus sellekohase muudatuse tegemata. Jätkuvalt jääb kehtima nõue, et taotleja peab olema Eestis positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutus.